

קידוש

אחד הביטויים לקדושת השבת הוא ה"קידוש". הקידוש הוא ברכה שמברכים על כוס יין בשבת (וגם בחגים). אומרים קידוש לפני הסעודה בליל שבת (יום שישי בערב) ולפני הסעודה בשבת בבוקר, אחרי התפילה.

1

משמעותו של הקידוש

קראו את הסיפור הבא, המתאר קידוש מיוחד במינו:

קשר אלחוטי

ערב שבת בשערי צידון (עיר בלבנון), מבצע "שלום הגליל" שנת 1982

ב־21:00 לערך הגענו לפאתי צידון. שם, לפי הוראה מוקדמת נעצרנו וחיכינו לפקודה אחרונה לכניסה למחנה הפליטים שמצפון לעיר. הסתדרנו בשני טורים משני צדי הכביש, שדרת טנקים ארוכה ומתמשכת. ב־22:00 - משלא הגיעה פקודת הכניסה לעיר - יצרתי אני את הקשר ושאלתי להוראות חדשות. נאמר לי להמשיך ולהמתין ולהיות מוכן לכניסה מיידית. לפתע מופיעים שני חיילים-טנקיסטים ובידיהם שני בקבוקי יין. הרי ליל שבת שלפני יום כיפור היום! והדבר המובן מאליו ברגע המיוחד הזה הוא ה"קידוש" על היין והשבת. המתח האדיר וגם החששות עולים וצפים, אבל בקבוקי היין מתחילים לעבור מטנק לטנק. כל צוות בתוך הצריח שלו אומר את מילות הקידוש, עונה "אמן", מוזג יין למכסה של הבקבוק, לוגם, ומעביר הלאה, לטנק שאחריו. אלו היו, כך נדמה לי, הרגעים המרטיטים בחיי. נזכרתי לרגע בנס פך השמן של חנוכה והשוויתי אותו לבקבוק היין הזה שהספיק לאורכו של טור טנקים ארוך ולכל הצוותים שבהם. באותם רגעי מתח והתרגשות, מהו הדבר שאיחד קבוצת חיילים מקרית, שהייתה למעשה חתך של עם ישראל - עירוניים וקיבוצניקים, דתיים וחילוניים, בעלי תואר אקדמאי וסתם "עמך", יונים ונצים? זה היה בקבוק של יין לקידוש.

(משה פלד, מתוך: ממך אליך - ספר השבת, עורך יונדב קפלון, ידיעות אחרונות ספרי חמד, תל אביב 2010, עמ' 99)

● כיצד, לדעתכם, השפיעה אמירת הקידוש על החיילים באותו המעמד?

על הזהות התפילה והסידור מחזור הזמנים מעגל החיים קיבוץ גלויות

2

קודש בקידוש

קראו את נוסח הקידוש של ליל שבת:

וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר.
יוֹם הַשְּׁשִׁי.
וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם.
וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה,
וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה.
וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ,
כִּי בּו שָׁבַת מְכָל מְלַאכְתּוֹ,
אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת.
בְּרוּךְ אַתָּה ה', אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,
בוֹרֵא פְרִי הַגֶּפֶן.

בְּרוּךְ אַתָּה ה', אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,
אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְרָצָה בָּנוּ,
וַשְׁבֹּת קִדְּשׁוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הַנְּחִילָנוּ,
זְכוֹרוֹן לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית,
כִּי הוּא יוֹם תְּחִלָּה לְמִקְרָאֵי קִדְּשׁ,
זָכַר לַיְצִיאַת מִצְרַיִם,
כִּי בָנוּ בְּחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדְּשָׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים,
וַשְׁבֹּת קִדְּשָׁךְ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הַנְּחִילָתָנוּ.
בְּרוּךְ אַתָּה ה', מִקְדֵּשׁ הַשְּׁבִת.

- 1 כמה פעמים מוזכרות בקידוש מילים הנגזרות מהשורש ק-ד-ש?
- 2 בקידוש נאמר שיום השבת מקודש וגם שהעם היהודי קדוש. מצאו את כל המשפטים האומרים זאת.
- 3 בקידוש מוזכרים רבים מההיבטים של שבת שלמדנו עליהם. העתיקו למחברתכם את המילים האומרות:
 - שהשבת מזכירה לנו את בריאת העולם ואת מנוחת האל בסוף הבריאה.
 - שהשבת מזכירה לנו את יציאת מצרים ואת היותנו חופשיים.
 - שהשבת מייחדת את עם ישראל.
- 4 בקידוש יש ביטוי לרעיון שטרם הזכרנו - שהשבת היא מעין מתנה שהאל נתן לעמו, ביטוי לאהבתו. העתיקו למחברתכם את המילים המבטאות את הרעיון הזה.

3

"כִּי בָנוּ בְּחַרְתָּ"

בקידוש כתוב:

"כִּי בָנוּ בְּחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדְּשָׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים"

הרעיון שאלוהים בחר בעם ישראל מופיע כבר בתורה, והוא ליווה את העם היהודי בכל הדורות. רעיון זה מסביר את הקשר המיוחד שיש לעם היהודי עם אלוהיו. בתקופות קשות עודד הרעיון הזה את היהודים, אך הוא גם עורר שאלות ובעיות.

- נסו לחשוב: אילו בעיות יכולות להיות בתפיסה שאלוהים בחר את עם ישראל מכל העמים?

המחנך, הסופר והמשורר בארי צימרמן עסק ברעיון הזה:

[...] "כי בנו בחרת ואותנו קידשת מכל העמים" -
איך נרשה לעצמנו לומר זאת?
איך נינצל מעונשה של יהירות?
איך נבטל את ממד התחרות?
וכך אנחנו מוצאים עצמנו עומדים ליד שולחן השבת, בזמן
ה"קידוש" מזמרים מילים עתיקות אלה (אין לנו אחרות)
ומקשטים אותן בסימני שאלה:
"כי בנו בחרת?" אנחנו שרים;
"ואותנו קידשת?" אנחנו תוהים;
מכל העמים?
אשרי היודע לשאול [...]

(בארי צימרמן, מתוך: ממך אלך - ספר השבת, עורך יונדב קפלון,
ידיעות אחרונות ספרי חמד, תל אביב 2010, עמ' 108)

- 1 מהי הבעיה באמירת המשפט "כי בנו בחרת מכל העמים", לפי בארי צימרמן?
- 2 איך פותר צימרמן את הבעיה? איך הוא מציע לומר את הקידוש?
- 3 יש הטוענים שמשמעות הבחירה של אלוהים בעם ישראל אינה שיש לעם ישראל זכויות יתר, אלא שעל היהודים מוטלת אחריות, שהבחירה בהם היא משימה ואתגר שעליהם לעמוד בו.
- נסו להסביר כיצד בהיותנו עם נבחר מוטלת עלינו אחריות מיוחדת - באיזו אחריות מדובר (אחריות למה)?
כיצד אחריות זו מגדירה את הזהות שלנו?
- 4 מה דעתכם על הרעיון שעם ישראל הוא "עם נבחר"?

יונתן: הסיפור על הקידוש במבצע "שלום הגליל" היה חזק ממש.
נועה: אני מסכימה. אני חושבת שהוא יישאר אתי, ושאזכור אותו בכל פעם שנאמר קידוש בבית.
יונתן: מעניין לראות איך מעשה פשוט לכאורה יכול להפוך לבעל משמעות מיוחדת בנסיבות מיוחדות...
נועה: אבל אולי זה כל העניין, שזה לא סתם מעשה פשוט. למשל, ברור שאם היו מעבירים בין הטנקים משקה אחר ולא עושים קידוש, החוויה לא הייתה חזקה כל כך.
יונתן: עדיין קשה לי להגדיר מה בקידוש הזה היה משמעותי כל כך בשביל החיילים. אני די בטוח שלא מדובר בנוסח הקידוש, במילים עצמן...
נועה: אני מסכימה. אז מה זה היה?

